

"...

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir :

"3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun, esas itibariyle bir "zorunlu tasarruf" sistemi getirmiştir. Yasa'nın 2. maddesiyle belirlenen kapsamdakilerin gelirlerinden ayrılacak tutara Devlet veya işveren katkıda bulunacak, bu suretle oluşturulan fon değerlendirilerek çalışanlar tasarrufa teşvik edilmiş ve bu tasarrufun getirilerinden faydalanmış olacaklardır. 3417 sayılı Yasa'nın 2. maddesi uyarınca;

"a) Aylıklarını 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu hükümlerine göre almakta olan kamu görevlileri ile kanunla veya kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan kuruluşlarda çalışanların,

b) On ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde çalışan işçilerin,

c) Kanunları uyarınca sözleşmeli statüde çalışan personelin,

Aylık ve ücretlerinden "tasarruf kesintisi" yapılır.

Bu tasarruflara Devlet veya ilgili işverenlerin katkısı sağlanır.

1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu'na tabi olarak çalışanlar gelirlerinin, bu kanun hükümlerine göre belirlenecek kısmını tasarruf olarak her ay ilgili banka şubesine yatırırılar."

"Tasarruf kesintisi" kapsamındaki memur, sözleşmeli ve diğer kamu personeli ile işçilerin ücret gelirlerinden re'sen kesilmekte, 1479 sayılı Yasa'ya tabi olanlar tarafından ise zorunlu olarak ilgili banka hesabına yatırılmaktadır. Yasayla T.C. Ziraat Bankası Ankara Merkez Şubesinde oluşturulan "Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı"nda toplanan tasarruf ve katkılar; Yüksek Planlama Kurulunca belirlenecek esaslar dahilinde "verimi yüksek yatırımlar"da değerlendirilmekte; süreklilik ve bir bütünlük arzeden bu sistem içinde ilgililerin tasarruf, katkı ve nemalarının tümüne tasarruf edebilmeleri için emekli olmaları ya da ölmeleri gerekmektedir. 6 yıl sonunda eğer isterlerse sadece tasarruf tutarları, 15 yılın sonunda da tasarruf, katkı tutarları ve nemanın 3/5'ini almak suretiyle, tasarrufta bulunan kişilerin sistemden ayrılabilmesine imkan tanınmıştır. 3417 sayılı Yasa kapsamındakiler aynı zamanda bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında olup, zorunlu tasarruf sistemi; sosyal güvenlik politikası aracı olarak öngörülmemiştir. Tasarruf, katkı ve neması toplamına ancak ölüm ve emeklilik hallerinde tasarruf edilebilmesi, bu sisteme sosyal güvenlik kurumu niteliği kazandırmayacaktır.

Dava konusu işlem; 3417 sayılı Yasanın 6. maddesinde öngörüldüğü üzere en az altı yıl tasarruf etmediği, emekliye ayrılmadığı ve mirasçıları açısından vefat etmediğinden, davacı adına açılan Tasarruf Teşvik Hesabından herhangi bir ödeme yapılmamasına ilişkin olmakla birlikte, davacıya ödenebilecek tutar 3417 sayılı Yasa uyarınca yapılan tasarruf kesintisi,

Esas Sayısı:1997/59

Karar Sayısı:1998/71

sağlanan Devlet Katkısı bunların nemaları olup; 6. madde Yasanın bütünlüğünden ayrılabilir nitelikte bulunmadığından; 3417 sayılı Yasayı bir bütün halinde Anayasaya uygunluğu açısından incelemek ve itiraz başvurusuna konu etmek zorunlu hale gelmiştir.

Hukuk devleti, herşeyden önce, bütün faaliyetlerinde hukukun genel ilkeleri ile bağlayıcılığı ve üstünlüğü olan Anayasa hükümlerine uygun hareket etmek zorundadır. Anayasamızın 5. maddesinde; kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlandıran ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak; 2. maddede "sosyal hukuk devleti" niteliği vurgulanan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasanın İkinci Kısım, Kişinin Hakları ve Ödevleri başlıklı İkinci Bölümü 35. maddesi uyarınca; "Herkes mülkiyet ve miras hakkına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, yasayla sınırlanabilir."

Tasarruf; tanımı gereği istediği gibi kullanma yetkisini içerdiği gibi, iktisadi olarak "elde edilen" yani menkul mülkiyetine konu olan gelirin tüketilmeyen kısmını ifade etmektedir. 3417 sayılı Yasayla kişilerin gelirlerine tümüyle tasarruf edebilme hakları ellerinden alınmaktadır. Mülkiyet hakkının bu şekilde sınırlandırılmasının sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı ve bu sınırlamada kamu yararı amacı olup olmadığı yine Anayasa hükümleri ışığında incelenecektir.

Anayasayla teminat altına alınan Sosyal ve Ekonomik haklardan olan "çalışma ve sözleşme özgürlüğü" 48. maddede düzenlenmiştir. Buna göre "Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir... Devlet, özel teşebbüslerin ... sosyal amaçlara uygun yürümesini ... sağlayacak tedbirleri alır." 49. maddede de, çalışmanın herkesin hakkı olduğu ve Devletin çalışanların hayat seviyelerini yükseltmek için gerekli tedbirleri alacağı hükme bağlanmıştır.

Çalışmakla elde edilen gelirlere faydalanabilmek ve bu gelire tasarruf edebilme hakkı; çalışma özgürlüğünün esaslı unsurlarındandır. Kişiler gelirlerini diledikleri alanda ve diledikleri kısmıyla değerlendirebilirler. Tasarruf hürriyeti, çalışma, sözleşme ve teşebbüs hürriyetlerinin ayrılmaz gereği olduğundan, Devlet; çalışanların ve müteşebbislerin elde ettikleri vergilendirilmiş gelirleri belli alanlarda tasarruf etmelerini yasayla zorunlu hale getiremez, ancak teşvik edebilir.

3417 sayılı Yasa, adının aksine teşvik değil, adına tasarruf edilenlerin iradesi dışındaki yatırımlarda değerlendirilecek vadeyi de kendi belirlediği bir zorunlu tasarruf sistemi öngörmüştür.

3417 sayılı Yasanın 1479 sayılı Yasaya tabi olanlar dışında, emeği karşılığı ücret geliri elde edenleri kapsadığı ve bunların tasarruf haklarının elinden alınmasına ilişkin olduğu dikkate alındığında; Anayasanın ücret gelirine ilişkin hükümlerinin de irdelenmesi zorunlu hale gelmektedir.

Ücrette adalet sağlanması başlıklı Anayasanın 55. maddesi; "Ücret emeğin karşılığıdır." ve "Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır." hükümlerini getirmiştir.

Esas Sayısı:1997/59

Karar Sayısı:1998/71

Devletin kendi belirlediği veya tarafların karşılıklı iradelerinin uzlaşmasıyla belirlenen ücret gelirinin bir kısmının, bu gelir henüz elde edilmeden yani çalışanların tasarrufuna geçmeden kesilmesi; çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde edebilmelerini ve emeklerinin karşılığını alabilmelerini engellemektedir.

Diğer taraftan 3417 sayılı Yasa kapsamındaki bir bölümü asgari ücretle çalıştılarından ve 3417 sayılı Yasayla asgari ücret düzeyinde gelir elde edebilmeleri dahi engellendiğinden, ayrıca Anayasal bir kurum olan asgari ücretin de incelenmesinde fayda görülmüştür.

Anayasanın 55. maddesinde, Devletin sosyalliği gereği olan asgari ücretin "tesbitinde ülkenin ekonomik ve sosyal durumu gözönünde bulundurulur" hükmüne yer verilmiş; asgari ücret hukuk sisteminde esasa itibariyle İş Hukuku mevzuatı çerçevesinde tanımlanmıştır. Buna göre, 1475 sayılı İş Kanununun 33. maddesinde öngörülen asgari ücret; işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir.

3417 sayılı Yasayla, kişilerin ancak asgari ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde belirlenen ve esasen vergilendirilen ücretlerinden "tasarruf kesintisi" yapılmaktadır. Hukuken ve fiilen tasarrufa ayrılabilir kısmı bulunmayan ücretten yapılan tasarruf kesintisinin Anayasanın 18. maddesiyle yasaklanan "angarya" niteliğinde bulunduğu sonucuna ulaşılabilmesi hukuken olanaksız değildir.

Şu ana kadar aktarıldığı üzere; 3417 sayılı Yasayla, kapsamındaki çalışanların gelirlerinden bir kısmının tasarruf adı altında kesilmesi ve böylece menkul mülkiyeti haklarının ellerinden alınmasının "sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle" bağdaşmadığı görülmektedir.

3417 sayılı Yasanın "kamu yararı"na uygun olup olmadığının tartışması aşamasında, "kamu yararı" kavramının subjektif niteliği itibariyle, yasama faaliyetlerine yansıtılan gerekçelerin dayanak alınması uygundur. Kamu varlıklarının ve hizmetlerinin özelleştirilmesine ilişkin yasal düzenlemeler ve uygulamaları; kâr saikiyle hareket eden özel teşebbüslerin daha rantabl çalıştığı, Devletin sosyallik vasfı nedeniyle iktisadi faaliyetlerini müdebbir tüccar gibi yönlendiremeyeceğinden, serbest piyasa ekonomisi içinde Anayasayla öngörülen nitelikleri gerektirmedikçe rol almamasının zorunlu olduğu yolundaki gerekçelere dayandırılmaktadır. Kişilerin gelirlerinin tasarrufa ayrıldıkları kısmının yine kendileri tarafından değerlendirilmesi yerine, Devletin kişiler adına tasarruflarını nemalandırarak olması bu haliyle "kamu yararı"na aykırı olmaktadır. Nitekim; "Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı"nda toplanan meblağların iktisadi ve ekonomik koşullar içerisinde gereği gibi değerlendirilmediği, hatta bu hesapta bulunması gereken tutarın bulunmadığı yolundaki iddialar, zaman zaman kamuoyunda tartışılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi kararıyla da belirlendiği üzere; hukuk devletinde yasama faaliyetlerinin kamu yararını temini amaçlaması şarttır. Bir yasa çıkartıldığı zaman kamu yararına dayanıyor olsa dahi, koşulların değişmesi sonucunda kamu yararını karşılayamaz duruma geldiğinde, Anayasanın 2. maddesi kuralına aykırı nitelik kazanır. "Kamu yararı"nı sağlamayan 3417 sayılı Yasa, bu yönüyle de Anayasaya aykırı bulunmaktadır.

Öte yandan, gerçek kişilerden ücret geliri elde edenler ve 1479 sayılı Yasaya tabi olanları kapsayan 3417 sayılı Yasa; tasarruf konusunda kanun önünde eşit olması gereken ve elde ettiği gelirin tüketilmeyen kısmını tasarruf edebilecek diğer gerçek ve tüzel kişileri

Esas Sayısı:1997/59

Karar Sayısı:1998/71

kapsamına almadığından; Anayasanın 10. maddesinde ifadesini bulan eşitlik ilkesine de aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle; kapsamındaki çalışanların mülkiyet hakkını "sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde ve kamu yararına aykırı olarak" sınırlandıran 3417 sayılı Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanun'un, bütünü itibarıyla Anayasanın 2., 5., 10., 18., 35., 48., 49. ve 55. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından anılan Yasanın iptali istemiyle ve itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulmasına, dava dosyasının Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar bekletilmesine 7.5.1997 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."